

Fondul personal Onisifor Ghibu

LIDIA BRÂNCEANU

În ultimii ani, despre omul, patriotul și profesorul Onisifor Ghibu (1883-1972), nu numai că s-a vorbit în cadrul unor sesiuni științifice, dar i s-au republicat o serie de lucrări, din cele peste 100 de volume și 1500 de articole, apărute între 1920-1945, sau aflate în manuscris. S-au scris articole despre activitatea desfășurată, despre punctele sale de vedere în domeniul pedagogiei, istoriei – edificatoare sunt scrierile consacrate Basarabiei și problemelor acestora –, filozofiei, în probleme sociale, politice și culturale, păreri și impresii despre personalitățile culturale pe care le-a cunoscut. A fost omagiat în cadrul U.N.E.S.C.O., cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naștere (1983), realizându-se și un film despre viața acestuia.

Favorizat de o temeinică și multilaterală pregătire universitară, în țară și străinătate, dublată de perseverența omului care a înțeles conjunctura istorică în care a trăit, Onisifor Ghibu a simțit nevoia să corecteze, să atragă atenția, să-și exprime îndoiala, mirarea, bucuria, durerea și speranța care nu l-au părăsit niciodată, cu mijlocul pe care l-a avut mereu la îndemână, indiferent de perioada pe care a străbătut-o: scrisul. A scris pe orice: caiet, foaie, plicuri de scrisori, bucăți mici de hârtie, în funcție de starea materială a momentului. A intuit perspectiva spre care se îndrepta țara, față de care nu a rămas nepăsător și indiferent. A exprimat adevăruri care i-au adus nu numai pierderea unor prieteni, dar și prigoana, scoaterea din învățământ, închisoarea, izolarea în condiții materiale precare, care nu i-au înfrânt puterea de a continua să creeze, să scrie, întărindu-l în mobilizarea sa fizică și morală până în ziua decesului său – 30 octombrie 1972. Nimic și nimeni nu l-a abătut de pe drumul său, de la vocația sa, de la credința că va veni momentul regenerării țării. Poate nimeni nu l-a caracterizat mai bine, ca profesorul Mircea Zăciu: „Între dezastre, iluzii, victorii și rătăcirii, acest om, sever cu alții și nu mai puțin aspru cu sine, și-a urmat drumul pustniciei, străbătând mistuitorul deșert al Idealului”.

A știut, ca nimeni altul, să-și asocieze pe fiii săi, ideilor și cunoștințelor sale din diferite domenii, astfel că după decesul acestuia, Octavian Ghibu, cu o perseverență demnă de admirat și de un exemplu care se cere a fi cunoscut și urmat, l-a impus, scoțându-l din uitare, și redându-l lumii culturale. Reactualizându-i opera – și începutul n-a fost ușor pentru Octavian Ghibu, care a văzut multe uși închizându-i-se – a invitat, pe toți cei interesați în aprofundarea fenomenelor sociale, politice, culturale din perioada 1900-1972, să-i citească

opera, arhiva creată și să-i aducă la lumină multitudinea problemelor abordate. Octavian Ghibu a sugerat teme, a sprijinit pe cei care și-au dat doctorate în domeniul pedagogiei, sau au scris despre istoria Basarabiei; a creat discipoli, a insuflat credința, a stârnit admirația.

Arhiva creată de Onisifor Ghibu a fost oferită de Octavian Ghibu Arhivelor Naționale, unde a fost ordonată și inventariată conform normelor tehnice ale acestora.

Fondul arhivistic Onisifor Ghibu (inv. 1835) cuprinde documente din perioada 1883-1972, constituite din 1079 u.a. Acestea s-au menținut în forma și grupele constituite de creator sau de ofertant, urmărindu-se schema de ordonare a fondurilor de arhivă personală.

Documentele personale cuprind actele de naștere, cele care atestă studii, funcțiile îndeplinite, pensionarea; date despre familia profesorului Onisifor Ghibu (părinți, frați, copii); procese deschise lui Onisifor Ghibu; acte de administrare a proprietăților din Transilvania; însemnări referitoare la biblioteca și arhiva creată de Onisifor Ghibu.

Onisifor Ghibu s-a născut la 31 mai 1883 în comuna Săliște, care ocupa un loc de frunte în salba așezărilor din Mărginimea Sibiului, județul Sibiu. După studiile urmate în satul natal – pe care l-a purtat în suflet și minte toată viața, mândrindu-se cu obârșia sa – a învățat la Școala primară catolică din Sibiu (1894), Liceul unghuresc de stat din Sibiu și din 1900 a urmat cursurile Liceului românesc din Brașov, unde și-a dat bacalaureatul. Începe studiul filozofiei și pedagogiei la Institutul Teologic din Sibiu. În 1906, pleacă, beneficiind de o bursă, în străinătate – mai întâi la Universitatea din Budapesta, apoi la Jena, Strasbourg, Heidelberg – unde vine în contact cu cultura și filozofia germană, predate de savanți de renume. Între 1910-1953 este profesor la Seminarul Andreian din Sibiu, apoi inspector în învățământul primar ortodox din județele Sibiu și Alba. În anii 1912-1914 este ales în Sinodul diecezan; membru supleant în Comitetul Național al Transilvaniei în 1914; referent și membru al Secției Școlare al Asociației transilvănene.

În timpul primului război mondial, 1917-1918, este profesor de pedagogie la Focșani, Chișinău, Soroca. Duce în Basarabia o tipografie cu caractere latine. Colaborează cu articole la ziarele din Basarabia și sprijină chiar înființarea unora. Militează cu ardoare pentru ideea de unitate și aceasta o va face toată viața, el, ardeleanul, care cunoștea ca nimeni altul situația românilor aflați sub stăpâniri străine.

După 1 Decembrie 1918, este ales în Consiliul Dirigent, ca secretar general la resortul Instrucțiunii Publice. În perioada 1919-1943, este numit profesor de

pedagogie la Universitatea din Cluj, pentru a cărei înființare contribuie cu toate forțele sale.

În paralel, este prezent în viața culturală a Basarabiei și a învățământului acesteia, în toți anii de transformări istorice radicale.

Pentru activitatea laborioasă desfășurată este ales membru corespondent al Academiei. În 1972, se stinge din viață.

Activitatea științifică a profesorului Onisifor Ghibu reflectă coordonatele învățământului românesc din Transilvania, activitatea Universității românești din Cluj și a Seminarului de pedagogie din cadrul Universității din Cluj.

Ne atrag atenția o serie de documente din secolul al XVIII-lea, reprezentativă fiind scrisoarea lui Inocențiu Micu Klein (1735) adresată superiorului Ordinului iezuit din Sibiu (fig. 1), în care face aprecieri privind drepturile poporului român asupra pământului din Transilvania: „Noi, din timpul lui Traian, cu mult înainte de nașterea sâcescă, am avut moștenire în pământul regesc”. Interes prezintă și foile de titlu ale unor cărți școlare românești și maghiare; afișul „Publicare”, emis la Sibiu de Feldmareșalul locotenent din marele Principat al Transilvaniei – baron Ludovic Wohlgemuth, prin care se anunță deschiderea, pe lângă regimentele românești din Năsăud și Orlat, a unor cursuri de preparanți pentru școlile populare din Transilvania (1849); tabele ale școlilor din Scaunul Miercurii – cu numele dascălilor, numărul elevilor, susținătorii școlii (1852); circulara adresată de Andrei Șaguna către protopopi pentru a ține conferințe învățărești (1865); înființarea de biblioteci pe lângă școlile populare din arhidieceza ortodoxă a Transilvaniei (1878); înființarea, în toate comunele din Transilvania a unor școli confesionale populare (1878); cursuri pentru analfabeți (1878); condițiile impuse de statul maghiar, odată cu înființarea „Zonei culturale”, în vremea mitropolitului Mangra, pentru trecerea școlilor românești confesionale la statul maghiar (1913); inaugurarea Universității din Cluj (1920) și activitatea prof. Romul Vuia, Coriolan Tătaru, Sextil Pușcariu, D.D.Roșca, Al.Borza etc.; adresa lui Onisifor Ghibu către Ministerul Educației Naționale prin care sesizează faptul că, comunitatea maghiară din România cere înființarea unei Universități maghiare (1939); lucrări ale studenților și activitatea Seminarului de pedagogie din Sibiu condus de Onisifor Ghibu (1921-1936).

Fondul conține și caietul de note la cursul de fizică al studentului Kalinderu de la Universitatea din Paris (1868). De asemenea, există o serie de însemnări privind activitatea de organizare a învățământului românesc, de Consiliul Dirigent, după Unirea Transilvaniei cu România.

in eam ulteriores Paternitati Vra favori
 bus emitti pommehor et sic a vero.
 Adm. R. Paternitati Vrae
 Joannes J. B. J. J. J.
 Agrippa J. J. J. J. J.
 1705.
 1705.

Adm. Reverende Pater, in Christo Pater
 mihi plurimum colendo!
 Sicut Paternitati ad me datus Paternitati Vrae
 Literis, Existens pro causa dei erga Clerum,
 ac oppressam Religionem nostram demonstrata
 curam ac sollicitudinem cum gaudio animas
 vestri, faxit Deus, ut favorabilia Paternita
 tis Vestrae soligia aliquando demereri valeat,
 immo et debita providere Paternitati Vrae tam
 pro transmissione corio Memoriali et Magi
 stratus, quam vero alij in faciem nostram
 haec regit sequitur gratia dago. Quod Reali
 tam attinet bene relictum est. Miror enim
 ego quid non erubescant domini Saxoniae et
 privilegia Catholicorum Regum, et non quia Luther
 rani. Verum quia hunc tenentur Catholicis conce
 sa auri. Nihil itidem Catholicam contra Religio
 nem Catholicam, et Diploma Saxonicum allega
 re, ubi exsolationem habent illa et aliquid con
 tra hoc pro nunc Protestantibus continetur et
 per se ipsa Nobis concepit privilegia Catho
 licorum.

Fig. 1

În ceea ce privește activitatea „Asociației Transilvania pentru literatură și cultura poporului român – Astra” – s-au păstrat procesele-verbale de înființare a secțiilor literare (1877-1900); atragerea populației de la sate la acțiunile de culturalizare (1905); cursuri pentru analfabeți; programul conferințelor ținute; statutele Aștrei.

Profesorul Onisifor Ghibu a desfășurat o activitate intensă și pentru înființarea la Cluj a unui Institut de Educație Națională (1929); în fond există și telegrama adresată regelui Mihai și lui Iuliu Maniu după Dictatul de la Viena (1940).

Arhiva Onisifor Ghibu cuprinde o serie de însemnări, manuscrise, privind lucrările de istorie apărute după 1947; monografiile privind Transilvania și lupta pentru unire cu România; manuscrisul volumului *În Basarabia, în vâltoarea revoluției*; lucrări referitoare la relațiile româno-ruse și politice cu U.R.S.S., cu caracter memorialistic despre George Enescu, Octavian Goga, Nicolae Titulescu etc.

Arhiva păstrează și manuscrise aparținând lui Axente Banciu, Bogdan Duică, Octavian Goga, Crișan-Mircioiu, Ioan Moga; manuscrise privind folclorul românesc; însemnări, note privind viața și activitatea Veturiei Nicolau Ghibu, soția lui Onisifor Ghibu.

Coroșpondența este constituită din scrisori primite de la familie, colaboratori, prieteni din țară și străinătate, ordonate alfabetic.

De asemenea, s-au păstrat și însemnările, impresiile despre creatorul de fond, scrise de personalități culturale românești.

Fondul de arhivă păstrează și 11 sigilii ale Consiliului Dirigent. Documentele fotografice ale familiei Ghibu și ale unor personalități culturale au fost inventariate în cadrul Fototecii Arhivelor Naționale.

Arhiva este o invitație permanentă pentru cercetători, în vederea aprofundării cunoașterii unei perioade de adânci prefaceri structurale ale țării. Dar constanta vieții lui Onisifor Ghibu a fost Basarabia și oamenii săi, fapt continuat și de fiul său Octavian Ghibu¹. Ca un omagiu adus activității lui Onisifor și Octavian Ghibu pe tărâmul istoriei Basarabiei, în anul 1996, a fost înființată „Fundația Onisifor și Octavian Ghibu” de persoane cu preocupări culturale, științifice și caritabile, la inițiativa diplomatului dr. Marian Radu și susținut de soția defunctului, avocat Constanța Ghibu. Președinte de onoare este Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Teoctist Arăpașu; membri de onoare – acad. Gabriel Țepelea, Grigore Vieru, dr. Nicolae Ghiță, acad. Petru Soltan și Nicolae Corbu din Chișinău.

---

¹ v. *Basarabia în coreșpondența dintre Octavian O.Ghibu și Michael Bruchis (1984-1996)*, ed. îngrijită de Lidia Brâncăanu și Constanța Ghibu, București, Edit. Semne, 1998.

Dintre membrii Consiliului de Coordonare, îi amintim pe: Vasile Sarcă, diplomat, care, cu dăruire, perseverență și multă competență, a inițiat, organizat și condus activitățile desfășurate; Gh.Adoc, artist plastic, prof. dr. Paula Braga, Lidia Brâncănu, Romeo Dăscălescu, dr. Gh.Iscru, dr. Crișan Mircioiu, dr. Viorica Moisuc, Constanța Nițoiu, Dumitru Preda, diplomat, Dana Opriță, redactor T.V.

Președinta fundației este avocat Constanța Ghibu.

Cu sprijinul Editurii și Tipografiei „Semne“, a fost posibilă tipărirea unor lucrări în spiritul statutului fundației, și anume: perpetuarea memoriei și idealurilor lui Onisifor și Octavian Ghibu, prin publicarea operei acestora; cultivarea și răspândirea valorii culturii și civilizației române etc.

La Chișinău au loc manifestări anuale de anvergură denumite „Zilele Onisifor Ghibu“, având ca organizator fundația cu același nume, sprijinite de Ambasada României din Chișinău; Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu“ din Chișinău; Primăria Municipiului Chișinău; Ministerul Culturii din Chișinău.

Simpoziioanele s-au desfășurat sub genericul „O generație de luptători pentru ideea națională“, „Nedespărțita istorie a românilor de pe ambele maluri ale Prutului“, „Mari personalități basarabene ale sec. XX“, „Basarabia și conștiința românilor“ etc. La aceste simpoziioane au participat cu comunicări istorici, scriitori, editori, bibliotecari, medici, artiști plastici din România și Republica Moldova. În încheierea zilelor „Onisifor Ghibu“ la Chișinău, au fost înmânate unor elevi și studenți premiile fundației.

Fundația a donat cărți unor biblioteci din România și Republica Moldova, a constituit Biblioteca „Onisifor Ghibu“ din Chișinău și a ridicat, tot aici, un monument dedicat lui Onisifor și Octavian Ghibu, numit *Semnul monumental*, realizat de Gh.Adoc.

Demne de menționat sunt și strădaniile fundației pentru ca în orașele Chișinău, Cluj-Napoca, Sibiu, Oradea, Orhei, câteva licee să poarte numele lui Onisifor Ghibu.

Seniorul sculpturii românești contemporane, Gh.Adoc, a executat în bronz bustul marelui dascăl și luptător Onisifor Ghibu, amplasat în fața liceului din municipiul Oradea.

Fundația „Onisifor și Octavian Ghibu“, împreună cu Asociația „Astra“ din Sibiu au dezvelit, la Colegiul „Gh.Lazăr“ din Sibiu, o placă de marmură care reprezintă „Testament pentru eternitatea limbii române“ lăsat posterității de Onisifor Ghibu.